

ЗАТВЕРДЖУЮ

**В.о. президента Науково-дослідного
інституту публічного права
д.ю.н. професор**

С.О. Короед
2024 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Мулика Олександра Романовича на тему «Правове забезпечення запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України», поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», затвердженої Вченою радою Науково-дослідного інституту публічного права 3 грудня 2021 року (протокол № 15)

ВИТЯГ

із протоколу спільного засідання відділів актуальних питань філософії права та юридичної лінгвістики, науково-правових експертиз та законопроектних робіт, проблем публічного права, організаційного забезпечення наукових проєктів і міжнародної діяльності Науково-дослідного інституту публічного права від «3» червня 2024 року.

Присутні 12 осіб:

Овчарук Сергій Станіславович – доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу Науково-дослідного інституту публічного права – *головуючий на засіданні*;

Короед Сергій Олександрович – доктор юридичних наук, професор, в.о. президента Науково-дослідного інституту публічного права;

Гаруст Юрій Віталійович – доктор юридичних наук, професор, заступник президента з наукової роботи Науково-дослідного інституту публічного права;

Боровик Андрій Володимирович – кандидат юридичних наук, доцент, віце-президент з наукової роботи Науково-дослідного інституту публічного права;

Сорока Лариса Володимирівна – доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу аспірантури Науково-дослідного інституту публічного права;

Куркова Ксенія Миколаївна – доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт Науково-дослідного інституту публічного права;

Ріпенко Артем Ігорович – доктор юридичних наук, завідувач відділу актуальних питань філософії права та юридичної лінгвістики Науково-дослідного інституту публічного права;

Луценко-Миськів Леся Ігорівна – доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник Науково-дослідного інституту публічного права;

Козін Сергій Миколайович – доктор юридичних наук, старший дослідник, провідний науковий співробітник відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт Науково-дослідного інституту публічного права;

Курило Інна Володимирівна – доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник Науково-дослідного інституту публічного права;

Шкарупа Костянтин Вікторович – доктор юридичних наук, старший дослідник, провідний науковий співробітник Науково-дослідного інституту публічного права.

Запрошені:

Рядінська Валерія Олександрівна – доктор юридичних наук, професор – науковий керівник;

Мулик Олександр Романович – здобувач наукового ступеню кандидата юридичних наук.

Порядок денний:

Публічна презентація здобувачем Муликом Олександром Романовичем наукових результатів дисертації на тему «Правове забезпечення запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право та її обговорення з метою надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів.

Науковий керівник – Рядінська Валерія Олександрівна – доктор юридичних наук, професор.

Головуючий по цьому питанню – **Овчарук Сергій Станіславович** – доктор юридичних наук, професор, завідувач відділу Науково-дослідного інституту публічного права.

Слухали:

Здобувача наукового ступеню кандидата юридичних Мулика Р.О. про результати дисертаційного дослідження. В своїй доповіді він обґрунтував актуальність обраної теми дисертаційної роботи, визначив мету, завдання, предмет, об'єкт та методи дослідження, розкрив структуру роботи та основні її положення, показав їх новизну, теоретичне та практичне значення. Здобувач наголосив на таких аспектах свого дослідження.

Корупція є одним з найсильніших негативних факторів, які уповільнюють

соціально-економічний та політичний розвиток України. З метою подолання корупції в нашій державі було запроваджено спеціалізовану антикорупційну політику. Від прийняття у 2014 року Закону України «Про запобігання корупції» і до сьогодні було здійснено низку реформ у сфері антикорупційної діяльності, зокрема створено спеціалізовані суб'єкти із запобігання корупції, забезпечено доступ громадськості до даних електронного декларування доходів високо посадовців тощо. Однак, попри зазначені заходи, рівень корупції в Україні в суспільній свідомості залишається доволі високим. Так, за даними опитування, проведеного в межах проєкту Агентства Сполучених Штатів Америки з міжнародного розвитку (USAID) «Підтримка організацій-лідерів у протидії корупції в Україні «Взаємодія», в Україні в 2023 році 94% респондентів все ще вважають, що корупція є широко розповсюдженою по всій Україні. Також 89% опитаних українців вважають корупцію такою проблемою, яка за своїми негативними наслідками поступається лише повномасштабному вторгненню Росії в Україну. Зазначимо, що за даними того ж опитування від запровадження 24 лютого 2022 року на території України правового режиму воєнного стану рівень корупції в державі майже чверть респондентів вважає більшим, ніж був у мирний час. Це обумовлює необхідність ще більшої концентрації уваги спеціалізованих антикорупційних органів на заходах із запобігання та протидії корупції, оскільки вона в умовах війни становить суттєву загрозу для національної безпеки країни, а також є фактором дестабілізації політичної ситуації та полем для підривної діяльності держави-агресора.

Найнебезпечнішими в умовах воєнного стану є прояви корупції у сфері національної безпеки і оборони України. Корупція у цій сфері знижує обороноздатність держави, шкодить процесам відновлення зруйнованих внаслідок бойових дій об'єктів, паралізує системи постачання необхідного озброєння, техніки та гуманітарної допомоги. Попри те, що сили сектору національної безпеки і оборони, в першу чергу Збройні сили України, мають високий рівень довіри серед громадян, корупційні деякі прояви в середині цих формувань і органів стали предметом гучних скандалів. Закупівля за завищеними цінами харчування та неякісного форменого одягу для збройних сил, схеми уникнення від мобілізації та переправлення військовозобов'язаних закордон зумовлюють необхідність вдосконалення правового забезпечення запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України в цілому.

При цьому динаміка змін, спричинених військовою агресією проти України, вимагає врахування умов воєнного стану при дослідженні сучасного стану корупційної злочинності та надання пропозицій щодо удосконалення заходів із запобігання корупції.

Мета дисертаційного дослідження полягає у вивченні правових засад запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України; визначенні корупційних ризиків та можливих проявів корупції в окремих складових досліджуваної сфери; дослідженні впливу умов воєнного стану на динаміку корупційних проявів та адаптацію заходів щодо їх запобігання,

вирішенні питань щодо вдосконалення правового забезпечення запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України в умовах воєнного стану.

Використовуючи напрацювання вітчизняних та зарубіжних учених у галузі права, аналізуючи антикорупційні програми сил безпеки і оборони України, досліджуючи норми чинного Кримінального Кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення, які визначають відповідальність за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення, а також систематизуючи актуальні повідомлення про прояви корупції в секторі національної безпеки та оборони в умовах воєнного стану пропонується вирішити низку наукових завдань, а саме:

- проаналізувати правову природу заходів із запобігання корупції;
- дослідити склад суб'єктів у сфері національної безпеки і оборони;
- визначити, які зі складових сфери національної безпеки і оборони України найбільш вразливі до проявів корупції в умовах воєнного стану;
- розкрити зміст корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень;
- проаналізувати вплив умов воєнного стану на корупційні правопорушення в окремих складових сфери національної безпеки і оборони;
- дослідити діяльність суб'єктів із запобігання корупції в сфері безпеки і оборони;

–визначити можливість удосконалення заходів громадського контролю за діяльністю сектору безпеки і оборони в умовах воєнного стану;

–на основі проведених досліджень запропонувати напрями удосконалення правового забезпечення запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України.

Об'єктом дослідження є правові відносини у сфері запобігання і протидії корупції в складових сектору безпеки і оборони України.

Предметом дослідження виступають правові засади запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України в умовах воєнного стану.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є однією з перших, в якій досліджено вплив умов воєнного стану на стан запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України. За результатами проведеного дослідження сформовано низку нових наукових положень та висновків, запропонованих особисто здобувачем, а саме.

уперше:

– розкрито та систематизовано корупційні ризики у сфері національної безпеки і оборони України, які поділено на групи в залежності від місця виникнення, характером причини, локалізацією проявів та часом проявів;

– систематизовано рівні можливих проявів корупції на основі дослідження порядку проведення медичного огляду осіб, які перебувають на військовому обліку, визнання їх придатності або непридатності до військової служби та надання їм відстрочок від призову на військову службу;

– визначено шлях регулятивного запобігання корупційних ризиків під час розроблення технічних специфікацій на товари оборонного призначення, який

полягає у встановленні певних обов'язків, обмежень та заборон у процесах розроблення технічних специфікацій та аналогічних документів відповідними структурними підрозділами сил сектору національної безпеки і оборони, а також надання цим процесам більшої прозорості;

удосконалено:

– поняття заходів із запобігання корупції, під яким запропоновано розуміти спрямовані на попередження та боротьбу з корупцією дії законодавчого, організаційного, управлінського та оперативного характеру, наприклад визначення на державному рівні переліку спеціально уповноважених суб'єктів з питань запобігання корупції та їх правового статусу або введення певних обмежень та заборон у діяльності посадових осіб, посади яких є потенційно небезпечними для проявів корупції;

– класифікацію адміністративно-правових заходів із запобігання корупції, які запропоновано ділити за наступними категоріями: а) за характером дій; б) за охопленням суспільних відносин; в) за призначенням; г) за спеціалізацією; д) за об'ємом; е) за межами здійснення;

– тлумачення корупційного ризику, який визначено сукупність певних умов і обставин, що можуть призвести до вчинення корупційного злочину або корупційного правопорушення, організації корупційних схем тощо. Наголошено, що наявність або відсутність корупційних ризиків залежить від низки внутрішніх і зовнішніх факторів;

отримали подальшого розвитку:

– класифікація напрямів діяльності суб'єктів із запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони, яка полягає в розподілі на зовнішню діяльність, міжсуб'єктну діяльність та внутрішню діяльність;

– розуміння сутності громадського контролю, спрямованість якого пропонується розглядати як загальну (виражається в простому контролі відповідності управлінських процесів і рішень нормам законності) або негативно-виправну (виражається в цілеспрямованому пошуку недоліків та здійснення впливу для усунення виявлених невідповідностей);

– механізм контролю з боку громадських неурядових іноземних та міжнародних організацій за передачею гуманітарної допомоги з метою запобігання проявам корупції, який передбачає реєстрацію громадської іноземної або міжнародної організації з функціями контролю за постачанням та використанням гуманітарної допомоги в Україні та обмін інформацією між такою організацією та спеціалізованими антикорупційними органами щодо відправлення, призначення й руху гуманітарного вантажу до моменту його передачі за призначенням

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що науково-теоретичні положення, висновки та практичні пропозиції, розроблені в дисертації, можуть бути використані:

– законотворчій діяльності – практичні пропозиції, спрямовані на підсилення адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень в умовах воєнного

стану, удосконалення діяльності складових сектору національної безпеки і оборони України, зокрема удосконалення діяльності Національного антикорупційного бюро України;

– практичній діяльності – розроблений у межах дослідження Порядок розроблення технічних специфікацій на товари оборонного призначення та Інструкція про організацію здійснення заходів державного контролю (нагляду) за станом захисних споруд в умовах воєнного стану можуть бути використані для вдосконалення діяльності сил безпеки, оборони та цивільного захисту в умовах воєнного стану;

– освітньому процесі – для вдосконалення програми курсів, підготовки та проведення лекцій та практичних занять на базі Наукового центру проблем запобігання корупції у сфері безпеки та оборони.

Після закінченні доповіді здобувачу присутніми були поставлені такі питання:

Запитання Курило І.В.: Що ви розумієте під заходами із запобігання корупції?

Мулик О.Р.: Дякую за запитання. Під заходами із запобігання корупції ми розуміємо спрямовані на попередження та боротьбу з корупцією дії законодавчого, організаційного, управлінського та оперативного характеру, наприклад визначення на державному рівні переліку спеціально уповноважених суб'єктів з питань запобігання корупції та їх правового статусу або введення певних обмежень та заборон у діяльності посадових осіб, посади яких є потенційно небезпечними для проявів корупції.

Запитання Куркової К.М.: Які на ваш погляд основні проблемні питання щодо запобігання корупції у сфері національної безпеки та оборони в умовах воєнного стану?

Мулик О.Р.: Дякую за запитання. Проблемними питаннями щодо запобігання корупції у сфері національної безпеки та оборони в умовах воєнного стану залишаються неврегульованість питань діяльності суб'єктів із запобігання, виявлення та протидії корупції в умовах воєнного стану, проблеми розподілу підслідності кримінальних корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень між спеціалізованими та неспеціалізованими правоохоронними органами, а також участь громадськості в контролі за діяльністю сил безпеки, оборони та цивільного захисту. Тому заключний розділ нашого дослідження пропонуємо присвятити дослідженню можливостей удосконалення діяльності спеціально уповноважених суб'єктів із запобігання та протидії корупції, а також процедур громадського контролю під час воєнного стану.

Запитання Луценко-Миськів Л.І.: Які корупційні ризики та прояви корупції, що існують в секторі національної безпеки та оборони України вами було досліджено?

Мулик О.Р.: Дякую за запитання. Серед великої сукупності корупційних ризиків, що існують в секторі національної безпеки та оборони України, було

досліджено як ті, що стосуються всієї сфери, що нами досліджується, так і ті, що існують в окремих її складових. Серед загальних корупційних ризиків у сфері національної безпеки і оборони було досліджено корупційні ризики під час призначення на посади відповідальних працівників, а також військовослужбовців та корупційні ризики під час проведення процедур закупівель товарів робіт та послуг для потреб безпеки і оборони.

Серед корупційних ризиків та проявів корупції в окремих сферах було досліджено наступні:

у сфері воєнної безпеки та оборони – корупційні ризики під час мобілізації (вперше було визначено рівні прояву корупції під час визначення придатності військовозобов'язаних);

у сфері державної безпеки – корупційні ризики під час реалізації санкційної політики, під час розслідування корупційних правопорушень та під час перетину державного кордону

в оборонно-промисловому комплексі – корупційні ризики під час розроблення технічних специфікацій на товари, роботи та послуги для потреб безпеки і оборони, а також під час контролювання їх якості;

у сфері цивільного захисту – корупційні ризики під час проведення перевірки стану готовності захисних споруд.

Запитання Овчарука С.С.: Які пропозиції вами було запропоновано для удосконалення правового регулювання запобігання корупції у складових сфери національної безпеки та оборони в умовах воєнного стану?

Мулик О.Р.: Дякую за запитання. Для удосконалення правового регулювання запобігання корупції у складових сфери національної безпеки та оборони в умовах воєнного стану було внесено такі пропозиції:

– у сфері воєнної безпеки та оборони: 1) включення до складу призовних комісій представників уповноважених підрозділів із запобігання та виявлення корупції ЗСУ та інших військових та спеціальних формувань; 2) розширити повноваження ВСП, дозволивши їй військовослужбовцям здійснювати провадження за фактом адміністративних корупційних правопорушень; 3) узгодити процес інформування про випадки корупції Головнокомандувача ЗСУ уповноважених підрозділів із запобігання та виявлення корупції НГУ в зв'язку з особливостями її підпорядкування в особливий період;

– у сфері державної безпеки: 1) включити результати оцінювання корупційних ризиків в діяльності РНБО до Антикорупційної програми Апарату РНБО; 2) удосконалити принципи провадження санкційної політики в Україні; 3) створити мобільні групи з представників підрозділів внутрішньої безпеки різних правоохоронних органів для перевірки діяльності працівників НПУ, СБУ, ДБР та інших сил безпеки України; 4) удосконалити процедуру перевірки діяльності працівників ДПСУ уповноваженими органами з питань запобігання та виявлення корупції;

– в оборонно-промисловому комплексі України: 1) запустити процедуру перевірки процедур перетворення підприємств ОПК в акціонерні товариства на предмет конфлікту інтересів та отримання ініціаторами та учасниками

таких процедур неправомірної вигоди; 2) створити й запровадити систему обліку і моніторингу споживання та якості пального в силах безпеки, силах оборони, силах цивільного захисту, а в особливий період – і у військово-цивільних та військових адміністраціях; 3) розробити та запровадити комплексну інструкцію щодо порядку розроблення технічних специфікацій на товари оборонного призначення; 4) запровадити посилений контроль за особами і підрозділами, що здійснюють контроль якості та приймання товарів, робіт та послуг оборонного призначення;

– у сфері цивільного захисту: 1) посилити дисциплінарну відповідальність осіб начальницького та рядового складу служб цивільного захисту, запровадивши звільнення за вчинення будь якого адміністративного корупційного правопорушення; 2) створити комплексні комісії з перевірки стану готовності захисних споруд з обов'язковим забезпеченням таких комісій засобами відеофіксації.

Запитання Сороки Л.В.: Що ви розумієте під сферою національної безпеки і оборони України?

Мулик О.Р.: Дякую за запитання. Визначено, що сфера національної безпеки і оборони України є сукупністю заходів, спрямованих на підтримання всіх видів безпеки держави й громадян у мирних час та на захист держави в умовах надзвичайного або воєнного стану, терористичних атак тощо. Особливістю сфери національної безпеки та оборони є широке коло суб'єктів та суспільних відносин, які охоплюють не лише сектору безпеки й оборони України, але й інші галузі.

У подальшому обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь присутні члени спільного засідання.

Науковий керівник – Рядінська Валерія Олександрівна – доктор юридичних наук, професор зазначила, що підготовлена Муликом Олександром Романовичем дисертація на тему «Правове забезпечення запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України», яка подана на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», є результатом науково-теоретичної та практичної діяльності здобувача. Під час роботи над дисертацією Олександр Романович проявив себе як наполегливий дослідник, який вмiло використовує методи наукового-пізнання, поєднує теоретичні пошуки з практичними навичками.

Дисертація виконана самостійно та є комплексним дослідження проблем правового регулювання запобігання та протидії корупції в сфері національної безпеки та оборони України.

Мулик О.Р. демонструє глибокий рівень володіння предметом дослідження. У межах роботи над дисертацією здобувачем підготовлено одноосiбно дев'ять наукових праць, серед яких три статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових з юридичних наук та п'ять тез у збірниках доповідей, оприлюднених на круглих столах, міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях. Особливо

заслуговує на увагу здійснена Муликом О.Р. систематизація рівнів можливих проявів корупції на основі дослідження порядку проведення медичного огляду осіб, які перебувають на військовому обліку, визнання їх придатності або непридатності до військової служби та надання їм відстрочок від призову на військову службу, а також визначений здобувачем шлях регулятивного запобігання корупційних ризиків під час розроблення технічних специфікацій на товари оборонного призначення, який полягає у встановленні певних обов'язків, обмежень та заборон у процесах розроблення технічних специфікацій та аналогічних документів відповідними структурними підрозділами сил сектору національної безпеки і оборони, а також надання цим процесам більшої прозорості.

Індивідуальний план наукової роботи та навчальний план виконано Муликом О.Р. у повному обсязі.

Загалом дисертація відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Мулик О.Р. заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Вважаю, що дисертаційну роботу можна представити до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Далі надано слово *рецензентам роботи*.

Ріпенко Артем Ігорович – доктор юридичних наук, завідувач відділу Науково-дослідного інституту публічного права, як *рецензент роботи* відзначив, що актуальність дисертаційної роботи Мулика Олександра Романовича на тему «Правове забезпечення запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України» не викликає сумнівів, а тема відповідає напряму забезпечення національної безпеки України в контексті протидії корупційні злочинності.

Зміст дисертації, який містить три розділи та дев'ять підрозділів, свідчить про продуманий підхід дисертанта до розкриття теми дослідження, висвітлює логічний ланцюг від дослідження теоретичних і загальних питань запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони до практичної діяльності уповноважених підрозділів і осіб щодо запобігання та протидії корупції в окремих складових сфери, що досліджується, а також до удосконалення діяльності спеціалізованих антикорупційних органів та органів громадського контролю.

Належний рівень вірогідності наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження забезпечено використанням значного обсягу узагальнених теоретичних матеріалів та відповідних наукових методів. Новизна підходів до вирішення ряду проблем, аргументованість в основних висновках відрізняють дослідження дисертанта.

Дисертаційну роботу Мулика Олександра Романовича на тему «Правове забезпечення запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України» слід визнати завершеним дисертаційним дослідженням, самостійною, завершеною науковою працею, яку виконано за актуальною та практично значущою темою. Робота містить науково обґрунтовані результати, які в комплексі вирішують теоретичні, правові і практичні проблеми запобігання корупції в сфері національної безпеки та оборони України.

Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право» та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, та може бути подана до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Луценко-Миськів Леся Ігорівна – доктор юридичних наук, професор, головний науковий співробітник Науково-дослідного інституту публічного права, як *рецензент роботи* відзначила, що при оформленні дисертаційного дослідження автором дотримані вимоги щодо структури роботи, формування списку використаних джерел. На позитивну оцінку дослідження також впливає увага автора до динаміки змін у чинному законодавстві, що стосуються питань запобігання корупції в секторі національної безпеки та оборони, а також на актуальні повідомлення про корупційні прояви, що надає роботі більшої актуальності, а запропонованим змінам – практичної значущості.

Мулик О. Р. виконав усі поставлені завдання дослідження, запропонував низку теоретично обґрунтованих положень, деякі з яких (про що окремо зазначено автором у дисертації) узгоджуються із законодавчими новелами, які пропонуються спеціалізованими органами із запобігання корупції.

Дисертація Мулика Олександра Романовича на тему «Правове забезпечення запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України» є завершеним дослідженням, самостійною, завершеною науковою працею, яку виконано за актуальною та практично значущою темою. Робота містить науково обґрунтовані результати, які сприяють досягненню основної мети дослідження – вдосконаленню правового забезпечення запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України в умовах воєнного стану.

Дисертація відповідає спеціальності 081 «Право» та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та може бути подана до розгляду та захисту у разовій спеціалізованій

вченій раді на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Шкарупа Костянтин Вікторович – доктор юридичних наук, старший дослідник, провідний науковий співробітник Науково-дослідного інституту публічного права зазначив, що дисертація Мулика О.Р. має важливе значення для розроблення питань удосконалення правового забезпечення запобігання корупції в сфері національної безпеки та оборони України в умовах воєнного стану, оскільки в ній пропонується вирішити низку актуальних проблем, а саме протидії корупції під час мобілізаційних процесів і при охороні державного кордону.

На увагу заслуговують також пропозиції автора щодо удосконалення антикорупційних процесів у сфері цивільного захисту та в оборонно-промисловому комплексі України, а також розроблений алгоритм дій міжнародний та іноземних громадських організацій для запобігання проявам корупції під час отримання та перерозподілу гуманітарної допомоги.

Загалом, результати дисертаційного дослідження мають як теоретичне, так і практичне значення. Тому дисертаційна робота Мулика Романа Олександровича заслуговує на рекомендацію до захисту.

Гаруст Юрій Віталійович – доктор юридичних наук, професор, заступник президента з наукової роботи Науково-дослідного інституту публічного права, зауважив, що О.Р. Мулик у своєму дисертаційному дослідженні вдало здійснив сегментацію сфери національної безпеки та оборони України, виділивши ті її складові, корупційні ризики та прояви в яких в умовах воєнного стану є найбільш розповсюдженими. Звідси висока актуальність як теми дисертації, так і результатів дослідження для удосконалення правових норм у сфері запобігання та протидії корупції в нашій державі.

На увагу заслуговує також спроба автора проаналізувати з точки зору правової науки деякі популярні в суспільстві думки щодо посилення відповідальності за корупційні правопорушення в умовах воєнного стану, надається аргументоване й категоричне заперечення популістських пропозицій щодо запровадження відправки на передову як покарання за корупційні правопорушення.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до вимог МОН України. Дисертант має достатню кількість наукових статей у фахових виданнях та опублікованих тез виступів на конференціях.

Загалом, дисертація Мулика Олександра Романовича на тему «Правове забезпечення запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України» являє собою самостійну, завершену, комплексну наукову роботу, яка відповідає відповідним вимогам та може бути рекомендованою до розгляду та разового захисту у спеціалізованій вченій раді.

Мулик О. Р. висловив виступаючим та всім присутнім подяку за позитивну оцінку його дисертаційного дослідження, за висловлені побажання

та професійні поради, що сприяли вдосконаленню змісту та форми дисертаційної роботи та корекції його подальших науково-дослідних планів.

Присутні на засіданні одногolosно запропонували визнати дисертацію Мулика О.Р. завершеною теоретично та практично-значимою науковою роботою, що містить висновки, які сприяють вирішенню нагальної наукової проблеми та є суттєвим внеском у розвиток юридичної науки, і яка може бути рекомендована до захисту у спеціалізованій вченій раді. Запропоновано схвалити такий висновок:

ВИСНОВОК

щодо дисертації Мулика Олександра Романовича на тему «Правове забезпечення запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України» на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження обумовлена тим, що, корупція є одним з найсильніших негативних факторів, які уповільнюють соціально-економічний та політичний розвиток України. З метою подолання корупції в нашій державі було запроваджено спеціалізовану антикорупційну політику. Від прийняття у 2014 року Закону України «Про запобігання корупції» і до сьогодні було здійснено низку реформ у сфері антикорупційної діяльності, зокрема створено спеціалізовані суб'єкти із запобігання корупції, забезпечено доступ громадськості до даних електронного декларування доходів високо посадовців тощо.

Однак, попри зазначені заходи, рівень корупції в Україні в суспільній свідомості залишається доволі високим. Так, за даними опитування, проведеного в межах проєкту Агентства Сполучених Штатів Америки з міжнародного розвитку (USAID) «Підтримка організацій-лідерів у протидії корупції в Україні «Взаємодія», в Україні в 2023 році 94% респондентів все ще вважають, що корупція є широко розповсюдженою по всій Україні. Також 89% опитаних українців вважають корупцію такою проблемою, яка за своїми негативними наслідками поступається лише повномасштабному вторгненню Росії в Україну. За даними того ж опитування від запровадження 24 лютого 2022 року на території України правового режиму воєнного стану рівень корупції в державі майже чверть респондентів вважає більшим, ніж був у мирний час. Це обумовлює необхідність ще більшої концентрації уваги спеціалізованих антикорупційних органів на заходах із запобігання та протидії корупції, оскільки вона в умовах війни становить суттєву загрозу для національної безпеки країни, а також є фактором дестабілізації політичної ситуації та полем для підривної діяльності держави-агресора.

В умовах воєнного стану прояви корупції у сфері національної безпеки і оборони України становлять особливу загрозу для існування держави. Корупція у зазначеній сфері знижує обороноздатність держави, шкодить процесам відновлення зруйнованих внаслідок бойових дій об'єктів, паралізує

системи постачання необхідного озброєння, техніки та гуманітарної допомоги. Попри те, що сили сектору національної безпеки і оборони, в першу чергу Збройні сили України, мають високий рівень довіри серед громадян, корупційні деякі прояви в середині цих формувань і органів стали предметом гучних скандалів. Закупівля за завищеними цінами харчування та неякісного форменого одягу для збройних сил, схеми уникнення від мобілізації та переправлення військовозобов'язаних закордон зумовлюють необхідність вдосконалення правового забезпечення запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України в цілому.

Актуальними на сьогодні лишаються питання розроблення механізмів запобігання та протидії корупції під час проходження військовозобов'язаними лікарських комісій з метою визначення їх придатності або непридатності до несення військової служби; протидії корупції в діяльності Державної прикордонної служби України під час здійснення прикордонного контролю; розроблення ефективних антикорупційних стратегій і програм у діяльності оборонно-промислового комплексу й розробників технічних специфікацій на товари оборонного призначення; залучення представників громадських об'єднань до заходів із протидії корупції в сфері національної безпеки і оборони.

Динаміка змін, спричинених військовою агресією проти України, вимагає врахування умов воєнного стану при дослідженні сучасного стану корупційної злочинності та надання пропозицій щодо удосконалення заходів із запобігання корупції.

Наукове завдання, за розв'язання якого здобувач заслуговує присудження наукового ступеня полягає в тому, щоб на основі науково-теоретичних досліджень, норм сучасного законодавства, практики діяльності сектору національної безпеки і оборони України в умовах воєнного стану та діяльності спеціалізованих антикорупційних органів і громадських організацій із запобігання корупції сформувавши, розкрити та вдосконалити засади правового забезпечення запобігання корупції в сфері національної безпеки і оборони України.

На основі проведеного дослідження сформовано ряд нових наукових положень і висновків, які розв'язують важливу наукову проблему; **найсуттєвішими науковими результатами, які одержав здобувач особисто та які характеризуються достовірністю та науковою новизною, є такі:**

– розкрито та систематизовано корупційні ризики у сфері національної безпеки і оборони України, які поділено на групи в залежності від місця виникнення, характером причини, локалізацією проявів та часом проявів;

– систематизовано рівні можливих проявів корупції на основі дослідження порядку проведення медичного огляду осіб, які перебувають на військовому обліку, визнання їх придатності або непридатності до військової служби та надання їм відстрочок від призову на військову службу;

– визначено шлях регулятивного запобігання корупційних ризиків під час розроблення технічних специфікацій на товари оборонного призначення, який

полягає у встановленні певних обов'язків, обмежень та заборон у процесах розроблення технічних специфікацій та аналогічних документів відповідними структурними підрозділами сил сектору національної безпеки і оборони, а також надання цим процесам більшої прозорості;

– удосконалено поняття заходів із запобігання корупції, під яким запропоновано розуміти спрямовані на попередження та боротьбу з корупцією дії законодавчого, організаційного, управлінського та оперативного характеру, наприклад визначення на державному рівні переліку спеціально уповноважених суб'єктів з питань запобігання корупції та їх правового статусу або введення певних обмежень та заборон у діяльності посадових осіб, посади яких є потенційно небезпечними для проявів корупції;

– удосконалено класифікацію адміністративно-правових заходів із запобігання корупції, які запропоновано ділити за наступними категоріями: а) за характером дій; б) за охопленням суспільних відносин; в) за призначенням; г) за спеціалізацією; д) за об'ємом; е) за межами здійснення;

– удосконалено тлумачення корупційного ризику, який визначено сукупність певних умов і обставин, що можуть призвести до вчинення корупційного злочину або корупційного правопорушення, організації корупційних схем тощо. Наголошено, що наявність або відсутність корупційних ризиків залежить від низки внутрішніх і зовнішніх факторів;

– класифіковано напрями діяльності суб'єктів із запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони, яка полягає в розподілі на зовнішню діяльність, міжсуб'єктну діяльність та внутрішню діяльність;

– розвинуто науково-теоретичні підходи щодо розуміння сутності громадського контролю, спрямованість якого пропонується розглядати як загальну (виражається в простому контролі відповідності управлінських процесів і рішень нормам законності) або негативно-виправну (виражається в цілеспрямованому пошуку недоліків та здійснення впливу для усунення виявлених невідповідностей);

– розвинуто науково-теоретичні підходи щодо механізму контролю з боку громадських неурядових іноземних та міжнародних організацій за передачею гуманітарної допомоги з метою запобігання проявам корупції, який передбачає реєстрацію громадської іноземної або міжнародної організації з функціями контролю за постачанням та використанням гуманітарної допомоги в Україні та обмін інформацією між такою організацією та спеціалізованими антикорупційними органами щодо відправлення, призначення й руху гуманітарного вантажу до моменту його передачі за призначенням.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що науково-теоретичні положення, висновки та практичні пропозиції, розроблені в дисертації, використовуються та можуть бути використані: *науково-дослідній діяльності* – для подальшого розроблення досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем правового забезпечення запобігання корупції в сфері національної безпеки і оборони України (акт

впровадження Науково-дослідного інституту публічного права); *законотворчій діяльності* – практичні пропозиції, спрямовані на підсилення адміністративної та кримінальної відповідальності за вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень в умовах воєнного стану (додаток В дисертації), удосконалення діяльності складових сектору національної безпеки і оборони України, зокрема удосконалення діяльності Національного антикорупційного бюро України (додатки Г та Ж дисертації); *практичній діяльності* – розроблений у межах дослідження Порядок розроблення технічних специфікацій на товари оборонного призначення (додаток Д дисертації) та Інструкція про організацію здійснення заходів державного контролю (нагляду) за станом захисних споруд в умовах воєнного стану (додаток Е дисертації) можуть бути використані для вдосконалення діяльності сил безпеки, оборони та цивільного захисту в умовах воєнного стану; *освітньому процесі* – при розробці лекційних курсів з дисципліни «Адміністративне право та процес: доктринальні та практичні проблеми» (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права).

Достовірність і обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій забезпечується:

– комплексним застосуванням раціональної сукупності дослідницьких методів пізнання соціальних процесів і явищ у сферах дії держави та права для аналізу і характеристики нормативно-правових актів і наукових праць, присвячених теоретичним, нормативним і практичним аспектам правових засад запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України в умовах воєнного стану;

– застосуванням методологічних принципів об'єктивності і неупередженості аналізу та критичного осмислення досліджуваного матеріалу;

– аргументованою науковою полемікою з іншими вченими в тексті дисертації;

– використанням положень чинного законодавства України, а також офіційних аналітичних і статистичних матеріалів, довідкових видань та юридичної публіцистики;

– послідовністю та логікою викладення здобувачем матеріалу, його аргументованістю;

– відповідністю висновків роботи і отриманих результатів поставленим завданням та доведенням сформульованих пропозицій до рівня їх можливого використання у практиці;

– рівнем репрезентативності емпіричного матеріалу.

Особистий внесок здобувача. Дисертація виконана Муликом Олександром Романовичем самостійно. Усі сформульовані положення та висновки є результатом особистих досліджень дисертанта. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення ідей здобувача або відповідної наукової полеміки.

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати дисертації обговорено та оприлюднено в збірниках тез п'яти міжнародних науково-практичних конференціях: «Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні» (м. Одеса, 11–12 лютого 2022 р.); «Актуальні проблеми протидії корупції в Україні в умовах воєнного стану» (м. Рівне, 14 березня 2022 р.); «Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти» (м. Дніпро, 17 березня 2023 р.); «Правові засади організації та здійснення публічної влади» (м. Хмельницький, 31 березня 2023 р.); «Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану» (м. Київ, 23 травня 2023 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено в трьох наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, а також в п'яти тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Наукові праці Мулика О.Р., опубліковані за результатами дисертаційного дослідження, відповідають вимогам п.п. 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Всі представлені наукові публікації здобувача зараховуються за темою дисертації, а саме:

1. Мулик О.Р. Напрями запобігання корупції в оборонно-промисловому комплексі як складовій сфері національної безпеки та оборони України. *Право і суспільство*. 2023. № 2. Т. 2. С. 161–166. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.2.2.24>.

2. Мулик О.Р. Правовий статус уповноважених підрозділів з питань запобігання та виявлення корупції у сфері національної безпеки та оборони України в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки»*. 2023. Вип. 3. С. 24–29. DOI: [10.32999/ksu2307-8049/2023-3-4](https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2023-3-4)

3. Мулик О.Р. Правове регулювання запобігання корупційним проявам в діяльності Державної прикордонної служби України в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 72–75. DOI: http://www.lsej.org.ua/6_2023/15.pdf

4. Мулик О.Р. Деякі питання правового забезпечення діяльності спеціалізованої прокуратури у військовій та оборонній сфері як суб'єкта антикорупційної діяльності. *Верховенство права у процесі державотворення та захисту прав людини в Україні: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Одеса, 11–12 лютого 2022 року). Одеса, 2022. С. 54–58.

5. Мулик О.Р. Окремі аспекти запобігання корупції при передачі подарунків до сил безпеки і оборони України в умовах воєнного стану. *Актуальні проблеми протидії корупції в Україні в умовах воєнного стану: матеріали*

Міжнародної науково-практичної конференції (м. Рівне, 14 березня 2023 року). Рівне, 2023. С. 113–117. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-293-0-30>.

6. Мулик О.Р. Щодо правового забезпечення запобігання корупції у санкційній політиці як складової частини національної безпеки і оборони України. *Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Дніпро, 17 березня 2023 року). Дніпро, 2023. С. 593–595.

7. Мулик О.Р. Запобігання корупції під час розроблення технічних специфікацій на товари для потреб національної безпеки і оборони України. *Правові засади організації та здійснення публічної влади: збірник тез VI Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 85-річчю від дня народження доктора юридичних наук, професора, академіка-засновника НАПрНУ, першого Голови Конституційного Суду України Леоніда Петровича Юзькова* (м. Хмельницький, 31 березня 2023 року). Хмельницький, 2023. С. 378–381.

8. Мулик О.Р. Вдосконалення заходів із запобігання корупції в Міністерстві оборони України в умовах воєнного стану. *Актуальність та особливості наукових досліджень в умовах воєнного стану: матеріали III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції з нагоди відзначення Дня науки-2023 в Україні* (м. Київ, 23 травня 2023 року). Київ, 2023. С. 263–266.

Оцінка мови і стилю дисертації. Дисертація написана науковим стилем, українською мовою. Наукові положення, висновки та рекомендації викладені стисло, точно, ясно та просто, що забезпечує легкість і доступність їх сприйняття.

Відповідність дисертації встановленим вимогам і визначеній спеціальності. Форма і зміст дисертації та анотації відповідають вимогам, що встановлені Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

Дисертація є цілісною, завершеною, кваліфікованою працею, в якій містяться висунуті здобувачем науково обґрунтовані теоретичні і практичні результати та наукові положення, що характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий внесок здобувача в юридичну науку.

Анотація дисертації є узагальненим коротким викладом її основного змісту. В анотації стисло представлені основні результати дослідження із зазначенням наукової новизни та практичного значення, що дає повне уявлення про виконану здобувачем роботу. Обсяг дисертації та анотації, а також зміст роботи відповідають встановленим вимогам.

Правові засади запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України в умовах воєнного стану є напрямом, який віднесено до спеціальності 081 «Право».

УХВАЛИЛИ:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Мулика Олександра Романовича на тему «Правове забезпечення запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Мулика Олександра Романовича відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40.

3. Рекомендувати дисертацію Мулика Олександра Романовича на тему «Правове забезпечення запобігання корупції у сфері національної безпеки і оборони України» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Результати голосування присутніх на засіданні докторів та кандидатів наук за профілем поданої на розгляд дисертації: за – 12, проти – 0, таких, що утримались – 0; здобувач Мулик О.Р. – не голосував.

**Головуючий на засіданні –
доктор юридичних наук, професор,
завідувач відділу
Науково-дослідного інституту
публічного права**

С.С. Овчарук